

Міністерство освіти і науки України
Науково-дослідний інститут публічного права

МІЖНАРОДНА
НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ

**«Актуальні питання підготовки
дисертацій в умовах воєнного стану»**

30 вересня 2023 року

Львів – Торунь
Liha-Pres
2023

Організаційний комітет конференції:

Сергій КОРОЄД – доктор юридичних наук, професор, виконавчач обов'язків президента Науково-дослідного інституту публічного права (**голова організаційного комітету**);
Андрій БОРОВИК – кандидат юридичних наук, доцент, відмінник освіти України, віцепрезидент з наукової роботи Науково-дослідного інституту публічного права (**заступник голови організаційного комітету**);
Лариса СОРОКА – докторка юридичних наук, професорка, завідувачка відділу докторантури і аспірантури Науково-дослідного інституту публічного права;
Ксенія КУРКОВА – докторка юридичних наук, професорка, завідувачка відділу науково-правових експертиз та законопроектних робіт Науково-дослідного інституту публічного права;
Руслан СЕРБИН – доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України, проректор Національної академії внутрішніх справ;
Євген СОБОЛЬ – доктор юридичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, ректор Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка;
Олег ГОЛОВКО – кандидат економічних наук, голова наглядової ради Центру українсько-європейського наукового співробітництва;
Михайло КЕЛЬМАН – доктор юридичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, професор кафедри теорії права та конституціоналізму Національного університету «Львівська політехніка»;
Валентин ГАЛУНЬКО – доктор юридичних наук, професор, голова ГО «Академія адміністративно-правових наук», професор кафедри адміністративного права, інтелектуальної власності та цивільно-правових дисциплін Київського університету інтелектуальної власності та права Національного університету «Одеська юридична академія»;
Іван БОГАТИРЬОВ – доктор юридичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, професор кафедри права та правоохоронної діяльності Державного університету «Житомирська політехніка»;
Валерій БУЖОР – доктор юридичних наук, професор, ректор Інституту кримінального права та прикладної кримінології (Республіка Молдова);
Станіслав БУКА – доктор економічних наук, професор, ректор Балтійської міжнародної академії (Латвійська Республіка);
Михайло ВІХЛЯЄВ – доктор юридичних наук, професор, директор Центру українсько-європейського наукового співробітництва.

Актуальні питання підготовки дисертацій в умовах воєнного стану : матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Науково-дослідний інститут публічного права. 30 вересня 2023 р. Львів – Торунь : Liha-Pres, 2023. 260 с.

ISBN 978-966-397-321-0

У збірнику представлено стислий виклад доповідей і повідомлень, поданих на міжнародну науково-практичну конференцію «Актуальні питання підготовки дисертацій в умовах воєнного стану», яка відбулася 30 вересня 2023 р.

УДК 001.817«364»(062.552)

ISBN 978-966-397-321-0

© Науково-дослідний інститут публічного права, 2023
© Українсько-польське наукове видавництво «Liha-Pres», 2023

ЗМІСТ

Механізм підготовки дисертацій в Україні Арістова І. В.	9
Принцип недискримінації в реалізації права на здобуття освітньо-наукового ступеня доктора філософії Барчук А. Б.	13
Мотиваційні чинники підготовки дисертаційних досліджень військовослужбовцями Національної гвардії України Бєлай С. В., Батюк О. В.	16
Роль наукової школи «Інтелект» у підготовці дисертацій Богатирьов І. Г.	20
Актуальні теми дисертаційних досліджень у цивільному праві в умовах воєнного стану (цивільні права осіб з інвалідністю) Бондар Н. П.	23
Самоплагіат у дисертаціях: актуальні питання в умовах воєнного стану Боровик А. В., Йозеф Затько	27
Strategies for searching, analyzing and integrating scientific literature when writing a dissertation Vyshnevskа M. O.	30
Щодо обрання тематики дисертаційних досліджень з юридичних наук в умовах воєнного стану Вітвіцький С. С., Назимко Є. С.	33
Самостійна робота здобувача як важливий складник дисертаційного дослідження Віцюк А. А.	36
Мовні анормативи в дисертаціях Грицевич Ю. В.	39
Проблеми проведення досліджень із психології в умовах воєнного стану Дерев'янку С. П.	43
Вплив дистанційного навчання на підготовку здобувачів ступеня доктора філософії (Ph.D) в умовах воєнного стану Дерев'янку Н. З.	45
Щодо термінів захисту PhD-дисертацій в умовах воєнного стану Дрозд О. Ю.	48

Література:

1. Закон України «Про вищу освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>

2. Положення про організацію освітнього процесу для аспірантів та осіб, які здобувають вищу освіту ступеня доктора філософії поза аспірантурою в Одеському національному медичному університеті [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://onmedu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/02/Polozhennja-pro-organizaciju-osvitnogo-procesu.pdf>

3. Порадник для аспірантів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://maup.com.ua/ua/pro-akademiyu/instituti/institutekonomiki/aspirantural/poradnik-dlya-aspirantiv.html>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-321-0-10>

МОВНІ АНОРМАТИВИ В ДИСЕРТАЦІЯХ

Грицевич Юрій Васильович

кандидат філологічних наук,

*доцент кафедри української мови та лінгводидактики
факультету філології та журналістики,*

*Волинський національний університет імені Лесі Українки
м. Луцьк, Україна*

Згідно з п. 1 ст. 22 Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» мовою науки в Україні є державна мова [7]. Вільне володіння фаховою українською мовою – обов'язок здобувачів ступеня доктора філософії, доктора мистецтва, доктора наук, адже інші норми вищезгаданого закону регламентують зокрема таке: супровід матеріалів, опублікованих англійською мовою, анотацією та переліком ключових слів державною мовою; публічний захист дисертації державною мовою (або, за бажанням здобувача, англійською); для статей, опублікованих у міжнародних фахових виданнях іншими, ніж англійська, мовами, спеціалізована вчена рада своїм рішенням може зобов'язати надати переклад або коротку анотацію статті державною мовою тощо [7].

Професор А. М. Зосимов, спираючись на численні джерела й аналізуючи типові помилки в дисертаціях від етапу формулювання назви роботи до одержання й оформлення результатів дослідження, зауважує: «У дисертанта є лише один метод контакту з навколишнім світом. Про

нього судять на підставі того, як він викладає результати своїх досліджень. Проте безліч учених проходять свій довгий життєвий шлях, навіть не намагаючись усвідомлено збагатити свій словниковий запас, опанувати різні відтінки їх значень. Вони звикають вживати шаблонні фрази, що чують на роботі і на вулиці. Немає нічого дивного, що вони часто порушують традиційні й основні канони самої граматики» [8, с. 145]. Скрупульозно дослідивши відповідність наукових текстів загальноприйнятим нормам сучасної української літературної мови, Н. В. Стратулат переконливо відзначає: «Науковець у процесі формулювання результатів досліджень зобов'язаний створювати такий текст, який буде не тільки адекватно відображати інтелектуальний зміст, а й відповідатиме критеріям культури мовлення у сфері наукової комунікації» [13, с. 101]. Авторитетний дослідник української наукової мови П. О. Селігей постулює: «Швидкий і дієвий обмін науковою інформацією залежить від того, як добре вчені обізнані зі стилевими нормами, чи дотримуються комунікативних якостей мовлення, наскільки вдало добирають виражальні засоби відповідно до мети висловлювання. Від комунікативної повноцінності тексту не в останню чергу залежить, чи вдасться авторові вплинути на читача, зацікавити його тематикою досліду, переконати в слушності своїх міркувань і висновків. Ось чому розвідки з наукового мали б стати одним із пріоритетів вітчизняної лінгвостилістики» [12, с. 4].

Мовностильові питання українського наукового дискурсу, причини виникнення анормативів (насамперед лексичних), практичні поради щодо уникнення типових помилок висвітлено в публікаціях М. П. Баган [1; 2], І. В. та А. І. Гарбарів [4, 5], Я. Ю. Дем'ян [6], Т. А. Лещенко [9], А. Ф. Нечипоренко [10], А. П. Романченко [11], Н. В. Стратулат [13; 14] та ін.

За даними статистичного обліку Книжкової палати України [3], наукова публікаційна активність зростає щороку (див. табл. 1), однак авторам часто бракує мовної майстерності для грамотного викладу думок.

Продемонструємо на конкретних прикладах випадки ненормативних слововживань, що свідчать про недостатній рівень мовної вправності здобувачів:

1) порушення норм милозвучності *у / в*: *у асоціативному / в асоціативному, у автора / в автора, в свідомості / у свідомості*;

2) непослідовне дотримання чергування сполучників *і / та*: ... *змінюються з приходом до влади нових політичних лідерів та політичних діячів...* (Н. Деренчук). *Застосування специфічних синтаксичних структур та стилістичних засобів...* (Н. Деренчук);

3) граматичні (морфологічні, синтаксичні) словотвірні анормативи: *здоровлюючу, омолоджуючу, зцілюючу силу води / оздороччу, омолоджувальну, цілющу силу води; внесено 594 робіт Я. Рудницького / внесено 594 роботи Я. Рудницького; констатуємо, що їм властиве..., що є очевидним з огляду на...*;

Таблиця 1

Статистичні дані Книжкової палати України

Розділи цільового призначення	2022	
	Кількість видань, друк. од.	Тираж, тис. пр.
Усього	9691	11704,2
Наукові видання	1782	371,3
Науково-популярні видання	881	918
Нормативно-практичні видання	149	76,8
Офіційні видання	940	188,0
Громадсько-політичні видання	80	81,6
Навчальні та методичні видання	2382	5100,4
Літературно-художні видання	2047	1944,9
Видання для дітей та юнацтва	1105	2458,5
Довідкові видання	118	53,9
Інформаційні видання	5	1,1
Видання для видавців і книгорозповсюджувачів	1	0,2
Бібліографічні видання	51	6,8
Видання для організації дозвілля	44	85,5
Рекламні видання	1	0,1
Література релігійного змісту	105	417,1

4) лексичні помилки, стилістичні недоліки: *як показав фактичний матеріал / як свідчить аналіз фактичного матеріалу; нанести серйозної шкоди / нашкодити, заподіяти шкоду; з метою / задля; вони поділяються / їх поділяють; повинно спиратися / має спиратися; у зв'язку з цим / через те, що..., з огляду на те, що...; у залежності від контексту / залежно від контексту; в той час як / тоді як; до розуміння цього явища долучаються / долучено; дискурс звертається до / дискурс передбачає; робити висновки чи прогнози вважалося / робити висновки чи прогнози вважали; такі прогнози повинні використовуватися / такі прогнози треба використовувати; наглядно-образне / наочно-образне; при цьому / до того ж; значимість / значущість; яким чином удається авторові... / як удається авторові...*

Отже, дотримання мовних норм під час написання тексту дисертації – надійна запорука успішної наукової комунікації.

Література:

1. Баган М.П. Культура української наукової мови: посібник для самостійної роботи студентів. Київ : Видавничий центр КНЛУ, 2022. 48 с.

2. Баган М. П. Кліше в сучасному українському науковому дискурсі: культуромовний комунікативний аспекти. *Граматичний простір сучасної лінгвоукраїністики. Катерині Григорівні Городенській*. Інститут української мови НАН України; упоряд. : Н. І. Горголюк, Л. М. Колібаба, В. М. Фурса. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2019. С. 367–374.

3. Відомості бібліографічного реєстру книжкової продукції Книжкової палати України імені Івана Федорова. [Електронний ресурс]. URL: http://www.ukrbook.net/statistika_.html (Дата звернення: 02.09.2023).

4. Гарбар І. В., Гарбар А. І. Граматичні анормативи у професійному мовленні. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. Одеса, 2022. № 58. С. 41–44.

5. Гарбар І. В., Гарбар А. І. Синтаксичні анормативи у професійному мовленні. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. Одеса, 2022. № 53. С. 33–36.

6. Дем'ян Я. Культура української наукової мови як наукова проблема. *Молодь і ринок*. 2023. № 3 (211). С. 108–112.

7. Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної». [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text> (Дата звернення: 01.09.2023).

8. Зосимов А. М., В. П. Голік. Дисертаційні помилки : монографія. Харків : ВД «Інжек», 2005. 216 с.

9. Лещенко Т. А., Жовнір М. М., Бондар Н. В. Типові помилки в синтаксисі наукового стоматологічного тексту. *Науковий журнал Львівського державного університету безпеки життєдіяльності «Львівський філологічний часопис»*. 2019. № 6. С. 137–143.

10. Нечипоренко А. Терміни-пароніми та питання культури наукового мовлення. *Science Review*. 2020. № 2 (29), С. 25–27.

11. Романченко А. П. Елітарна мовна особистість у просторі наукового дискурсу: комунікативні аспекти. Одеса : Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, 2019. 541 с.

12. Селігей П. О. Український науковий текст: проблеми комунікативної повноцінності та стильової досконалості : автореф. дис. ... д-ра філол. наук : спец. 10.02.01 – українська мова / НАН України ; Інститут мовознавства імені О. О. Потебні. Київ, 2016. 38 с. URL: [http://www.inmo.org.ua/assets/files/Selihey%20P.%20Ukr.%20naukovu%20text%20\(2016\).pdf](http://www.inmo.org.ua/assets/files/Selihey%20P.%20Ukr.%20naukovu%20text%20(2016).pdf) (Дата звернення: 31.08.2023).

13. Стратулат Н. В. Плеоназми як різновид лексичних анормативів у науковому мовленні. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. 2021. Т. 32 (71). № 1. Ч. 1. С. 100–105.

14. Стратулат Н. В., Яслик В. І. Нормативність як основний аспект наукового мовлення. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. 2020. Т. 31 (70). № 4. Ч. 1. С. 126–130.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-321-0-11>

ПРОБЛЕМИ ПРОВЕДЕННЯ ДОСЛІДЖЕНЬ ІЗ ПСИХОЛОГІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Дерев'янюк Світлана Петрівна

*кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри загальної, вікової та соціальної психології,
Національний університет «Чернігівський колегіум»
імені Т. Г. Шевченка
м. Чернігів, Україна*

В Україні підготовка дисертацій з психології є актуальною, що обумовлено наявними соціальними проблемами: під час війни, яка триває з 2014 року, все більш поширеними явищами у широких колах населення стають стрес, депресія, проблеми адаптації до сучасного життя, насильство, військова травма тощо. Дослідження в галузі психології можуть сприяти розробці програм і стратегій для подолання цих проблем.

Проблематиці підготовки дисертацій з психології присвячена низка робіт [1; 3], проте недостатньо розкритими залишаються питання, пов'язані з особливостями проведення психологічних досліджень в умовах воєнного стану.

Мета даної роботи – визначити основні проблеми проведення психологічних досліджень в Україні під час воєнного стану.

Дослідження в галузі психології під час війни супроводжуються чисельними проблемами, основними з яких є:

1. Етичність досліджень. У процесі проведення психологічних досліджень у воєнний період науковці повинні бути особливо обережними щодо збору та використання інформативних даних, з метою забезпечення безпеки учасників досліджень.

2. Географічна доступність учасників. Воєнні умови можуть суттєво обмежувати доступ науковців до учасників досліджень через заборони, обмеження щодо переміщення та непередбачувані обставини життя, пов'язані з безпекою.